

<http://icar-us.eu/>

ICARUS The International Centre for Archival Research

Karl Heinz

Met dank aan Tom Cobbaert

Sinds een paar jaar zie je in ieder aspect van het dagelijkse leven ontwikkelingen die we ondertussen een 'digitale revolutie' mogen noemen. De archiefsector is daar geen uitzondering op en wanneer we het werkprofiel van de archivaris en de kerntaken van archieven bekijken, kunnen we ook daar dynamische veranderingen vaststellen. In vergelijking met de situatie 25 jaar geleden worden archieven en archivariissen vandaag geconfronteerd met een enorme variatie aan nieuwe uitdagingen die symptomatisch zijn voor een evoluerende maatschappij in het begin van de 21e eeuw.

Een aantal van die uitdagingen in het digitale tijdperk zijn de aanwezigheid van archieven op internet, de ontwikkeling en implementatie van standaarden, de digitale verwerking van archiefmateriaal en een gebruiksvriendelijke online beschikbaarheid daarvan. De breder maatschappelijke uitdagingen zijn de noodzakelijke reorganisatie van personeel en financiële middelen, de aanvaarding van de gebruikers als nieuwe potentiële partners en de verwerving van nieuwe externe bronnen. Deze opsomming kan nog verder doorlopen en is ver van volledig. Omwille van de indrukwekkende overvloed aan nieuwe taken en activiteiten is het niet verrassend dat er wereldwijd archivariissen bezorgd en soms ongerust tegen deze uitdagingen aankijken.

Zich bewust van deze situatie wou ICARUS bij haar oprichting in 2008 een platform bieden voor alle archiefinstellingen om komaf te maken met een

overheersende isolatie door het in contact komen met andere partners en hun ervaringen en kennis uit te wisselen. ICARUS is een vereniging onder Oostenrijkse wet met zetel in Wenen en georganiseerd als een non-profitorganisatie zonder lidgeld.

ICARUS is gebaseerd op drie pijlers die we omschrijven als complementariteit, synergie en activiteit. Deze drie aspecten van ICARUS willen we even verduidelijken:

COMPLEMENTARITEIT

In antwoord op de eerder genoemde uitdagingen merkten we in de voorbije jaren talrijke strategieën op die worden ontwikkeld door verschillende instanties op alle niveau's. Zo heeft de Internationale Raad voor Archieven (ICA - www.ica.org) verschillende programma's met als doel de activiteiten van archieven wereldwijd te coördineren. Op Europees niveau proberen initiatieven zoals Europeana (www.europeana.eu) en de oprichting van Archival Portal Europe (APE - www.archivesportaleurope.eu) het Europese erfgoed virtueel samen te brengen. In vele landen volgt ieder staats- of nationaal archief min of meer specifieke richtlijnen en ook provinciale, regionale en gemeentelijke archieven hebben meestal een eigen manier ontwikkeld om de noodzakelijk wijzigingen op te vangen.

ICARUS wil niet concurreren met deze bestaande initiatieven en programma's, maar wil aanvullend, d.w.z. complementair met deze, werken en zich positioneren als een passend puzzelstukje door de

voornoemde initiatieven te verbinden en te ondersteunen.

SYNERGIEËN

Archieven hebben vaak te maken met identieke of op zijn minst zeer gelijkaardige problemen, bijvoorbeeld de online presentatie van archiefstukken gebaseerd op internationale standaarden of het vinden van alternatieve manieren om digitaliseringsprojecten te financieren. Met behulp van het platform komen instellingen in contact met elkaar en leren vaak dat er reeds oplossingen beschikbaar zijn die met een paar aanpassingen hun eigen noden kunnen beantwoorden. In het geval er geen afdoende oplossingen beschikbaar zijn, kunnen archieven hun krachten bundelen om een oplossing te vinden en op die manier de last samen te dragen. Het is niet nodig om het wiel opnieuw uit te vinden of als eenzame strijder dezelfde fouten te maken die anderen ervoor al eens gemaakt hebben.

ACTIVITEIT

Het derde principe van ICARUS is gebaseerd op het verzoek om zo nuttig en effectief mogelijk te zijn voor de deelnemende partners. Dat betekent dat alle ICARUS-activiteiten resultaatgericht zijn met het doel concrete aanbiedingen en oplossingen te ontwikkelen. De waaier van activiteiten is vrij uitgebreid met onder andere de voortdurende opstart van nieuwe projecten die de belangen van een grote groep partners samen brengen, de gepaste subsidiemogelijkheden vinden in het bos van Europese beurzen, tweejaarlijkse bijeenkomsten, lezingen

en workshops (ICARUS@work, ICARUS-lectures, ICARUS4knowledge), het beheer van verschillende online portalen voor de publicatie van archiefmateriaal of specifieke technische ondersteuning bij digitaliseringsprojecten. Rekening houdend met het feit dat het reizen naar bijeenkomsten en conferenties te duur kan zijn voor veel archivariissen biedt ICARUS eveneens ondersteuning aan met het Mobility Grant Programma en geeft zo ambitieuze partners de kans om bijeenkomsten bij te wonen.

archiefbestanden. Dit levert meer dan 500.000 digitale afbeeldingen op.

Monasterium houdt vast aan de principes van Web 2.0 door open en vrije toegang te garanderen tot het archiefmateriaal en de mogelijkheid te bieden tot een collaboratieve bijdrage door iedere geregistreerde gebruiker. MOM-CA omvat daarvoor een tool voor online bewerking volgens de noden en standaarden van wetenschappelijke oorkondenbeschrijving. De gegevens worden geregis-

nieuwe mogelijkheden op het vlak lokaal en regionaal historisch onderzoek, de ontdekking van internationale historische correlaties of nieuwe didactische methodes voor universitair onderwijs in paleografie en oorkondenleer.

MATRICULA

Een ander portaal dat beheerd wordt door ICARUS is Matricula (www.matricula-online.eu), een internationaal platform voor kerkregisters, één van de voornaamste bronnen voor genealogisch onderzoek. Op dit moment zijn er gegevens van 1800 parochies uit vier bisdommen (Passau, Linz, St. Pölten en Wenen) of 27.000 delen met 4,4 miljoen pagina's online beschikbaar. Deze gegevens zijn gratis beschikbaar en maken gebruik van algemeen aanvaarde archivistische standaarden. Matricula is een open systeem, dat, indien nodig, makkelijk kan uitgebreid worden over de confessionele grenzen heen en op dit moment reeds klaar is voor katholieke, protestantse, orthodoxe en joodse geloofstradities.

Vandaag neemt ICARUS deel aan verschillende Europees gesubsidieerde projecten, meestal geïnitieerd vanuit het platform, die allemaal te maken hebben met het digitaliseren van archiefdocumenten en de bescherming van cultureel erfgoed. Een aantal van deze projecten zijn European network on Archival Cooperation (ENArC - www.enarc.icar-us.eu), Archives Portal Europe - network of eXcellence (APEX - www.archives-portaleurope.eu), Crossborder Archives (CrArc) en het project Men and books (www.menandbooks.icar-us.eu).

De resultaten, sinds de oprichting van ICARUS, samenvattend kan men zonder twijfel stellen dat het delen van eigen kennis, ervaring, contacten en inzichten met anderen in een netwerk een verrijking is van het eigen potentieel en absoluut bijdraagt tot het verwezenlijken van onze taken in het begin van een digitaal tijdperk. ■■

De Icarus-leden op de tweejaarlijkse bijeenkomst 2012 in Einsiedeln.

PORTALEN EN PROJECTEN

Bij wijze van voorbeeld stellen we graag twee digitale portalen voor.

MONASTERIUM

Het Monasterium portal (www.monasterium.net) bestaat de grootste databank in zijn soort ter wereld (Monasterium Collaborative Archive), en maakt meer dan 250.000 middeleeuwse en vroegmoderne charters beschikbaar. Gestart in 2002 als een pilootproject dat zich geografisch beperkte tot de abdijcharters van Oostenrijkse federale deelstaat Neder-Oostenrijk, bevat Monasterium vandaag charters van 11 landen uit meer dan 450

treerd volgens de XML standaard van het Charters Encoding Initiative (CEI - www.cei.uni-muenchen.de) gebaseerd op de TEI standaard. Deze tool maakt het voor gebruikers mogelijk om delen van de tekst semantisch aan te duiden en vervolgens informatie bij de brontekst te plaatsen. Er kan ook getagd worden in XML op basis van inhoud (opsteller, plaatsnamen, persoonsnamen, datering, citaten, nummering etc.), fysieke omschrijving (regeleides, schrijfwijzes, beschadigingen etc.) en formele structuur (arenga, narratio, dispositio, corroboratio etc.) van de oorkonde. Een dergelijk grote online beschikbaarstelling opent een grote waaier aan